

Doğum Sonu Dönemde Kadının Değişen Rollerine Uyum Sürecinde Evde Bakım Hizmetlerinin Rolü

Doğum Sonu Dönem ve Kadın Rollerini*

The Role Of Home Care Services In The Process Of Adjusting To The Changing Roles Of Women In The Postpartum Period

Postpartum Period And Women's Roles

Abdurrahim UYANIK¹, Ebru SADIÇ², Nurgül KAPLAN³

Özet: Evde bakım, kişinin kendi yerleşim yerinde sağlığını koruma, sürdürme, iyileştirme ve kişinin bağımsız rollerini yükseltmeyi amaçlayan, sağlık profesyonelleri tarafından sunulan bir hizmet türüdür. Tüm dünyada yaygın olarak gerçekleştirilen postpartum erken taburculuk sonrası evde bakım programları ile doğum sonu dönem komplikasyon, morbidite oranlarını en aza indirmeyi planlanmaktadır. Dünyada ve ülkemizde 1950' li yıllardan bu güne yapılan çalışmalar, doğum sonu erken taburculuğun planlı ev ziyaretleriyle desteklendiğinde anne- çocuk sağlığı açısından avantajlarını desteklemektedir. Türkiye 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre Türkiye'de doğum sonrası kadınların %79'u, yeni doğanların %68'inin postpartum ilk iki gün bakım aldığı bildirilmiştir. Veriler doğrultusunda evde bakım hizmetlerinin öneminin ve her alanda evde bakım ihtiyaçlarının arttığı görülmektedir. Toplumsal olarak düzenleyici rollerin kadına, belirleyici rollerin ise erkeğe verildiğini görmekteyiz. Fakat kadının çalışma hayatına girmesi, teknolojinin yaygınlaşması ve çekirdek aileye dönüş gibi faktörlere bağlı olarak aile yapılarında değişimler meydana gelmektedir. Bunun sonucunda kadının ve erkeğin rollerinde de değişimler yaşanmaktadır. Örneğin erkeğin çocuk bakımına katılımı, kadının çalışmaya devam etmesi, ev işlerinde erkeğin daha aktif rol alması ya da kadının belirleyici rollerde aktif olması sayılabilir. Bu çalışma ile kadınların doğum sonu süreçte değişen rollerine uyumunu artırma ve aile üyelerinin kadına emosyonel ve bütüncül yaklaşmasını sağlayarak postpartum dönemin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi amaçlanmaktadır. Sonuç olarak, doğum sonrasında bakımın sürekliliğinin sağlanması için evde bakım hizmetlerinin düzenli aralıklarla verilmesini sağlayacak sağlık hizmetlerinin planlanması ve uygulanması kadın, bebek ve aile için oldukça önemlidir. Doğum sonu dönemde annelik rolü, bakım verici rolü gibi değişen rollere adaptasyon için evde bakım programlarının bilimsel verilerle birlikte güncellenmesi, alanında yetkin kişiler tarafından ev ziyaretleri ile birlikte bakım ve desteğin sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: doğum sonu, postpartum, puerperium, kadın rolleri, evde bakım

Abstract: Home care is a type of service provided by health professionals who aim to protect, maintain and improve health in the person's own place of residence and to increase the individual's independent roles. It is planned to minimize the rates of postpartum complications and morbidity with home care programs after early postpartum discharge, which are widely applied all over the world. Studies conducted in the world and in our country since the 1950s support the advantages of postpartum early discharge in terms of mother-child health when supported by planned home visits. According to Turkey 2018 Demographic and Health Survey data, it has been reported that 79% of postpartum women and 68% of newborns receive care in the first two days after birth in Turkey. In line with the data, it is seen that the importance of home care services and the need for home care in every field are increasing. Socially, we see that the regulatory roles are given to women, and the decisive roles are given to men. However, changes occur in family structures due to factors such as women's entry into working life, the spread of technology, and the return to the nuclear family. As a result, there are changes in the roles of men and women. For example, man's participation in childcare, women's continuing to work, men taking a more active role in housework or women's active role in determining roles can be counted. With this study, it is aimed to increase the adaptation of women to their changing roles in the postpartum period and to spend the postpartum period in a healthy way by ensuring that family members approach women emotionally and holistically. As a result, it is very important for women, babies and families to plan and implement health services that will provide home care services at regular intervals in order to ensure the continuity of postpartum care. In order to adapt to changing roles such as the role of mother and caregiver in the postpartum period, home care programs should be updated with scientific data, and care and support should be provided by experts in the field along with home visits.

Keywords: home care, postpartum, puerperium, women's roles

^{1,2,3} Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Evde Hasta Bakımı Programı

*Bu çalışma VI. Uluslararası Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kongresinde Sözel Sunum olarak sunulmuştur.

Sorumlu yazar/ Corresponding Author: Abdurrahim UYANIK

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-6033-1440>

Adres/Address: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa SHMYO Evde Hasta Bakımı Programı

E-posta/e-mail: abdurrahim.uyanik@gop.edu.tr

Atıf: Uyanık A, Sadiç E, Kaplan N. (2022). Doğum Sonu Dönemde Kadının Değişen Rollerine Uyum Sürecinde Evde Bakım Hizmetlerinin Rolü Doğum Sonu Dönem ve Kadın Rollerini. MAUNSagBil.Derg.: 2(1);52-55.

Geliş tarihi/Received date: 29.04.2022

Kabul tarihi/Accepted date: 09.06.2022

GİRİŞ

Kadın olmak; üreme, çocuk yetiştirme ve bir partnere bakma ile doğrudan ilişkili olarak görülmektedir. Bu, kadınların önce babalarının ve erkek kardeşlerinin, sonra da partnerlerinin egemen olduğu geleneksel (ve cinsiyetçi) bir sosyal model ile bütünleşmiş bir algı idi. Kırsal kesimdeki gebe ve lohusa kadınlar genellikle annelerinden öğrendikleri sosyal rolleri, cinsel roller de dahil olmak üzere benimsemekteydiler (Luis & Pascual, 2016). Toplumsal cinsiyet kalıpları düşünüldüğünde erkek evi geçindirip aileyi korumakla görevli iken; kadın ev düzeni, çocukların bakımı ve aile bütünlüğünü korumakla görevli olarak algılanmaktaydı. Kısaca toplumsal olarak düzenleyici rol kadına, belirleyici rol ise erkeğe verilmişti denilebilir. Fakat kadının çalışma hayatına girmesi, teknolojinin yaygınlaşması ve çekirdek aileye dönüş gibi faktörlere bağlı olarak zamanla aile yapılarında değişimler meydana gelmiştir. Bunun sonucunda da kadının ve erkeğin rollerinde değişimler yaşanmıştır. Örnek olarak erkeğin çocuk bakımına katılımı, kadının çalışmaya devam etmesi, ev işlerinde erkeğin daha aktif rol alması ya da kadının belirleyici rollerde aktif olması verilebilir (Yavuzer, 2014).

Evlilik ile birlikte insan- kadın ya da insan- erkek ilişkisinin, bebeğin doğumu ile birlikte insan- kadın- anne ve insan- erkek- baba rolüne dönüşmesi aşikârdır (Cüceloğlu, 2016). Bu dönemde edinilen yeni rollerin kadın ve erkeğin yeni bir döneme başlangıç yaptıklarının birer göstergesi olarak kabul edilir. Fakat bazı durumlarda artan bu rol ve sorumluluklar aile içerisinde çatışmalara sebep olabilmektedir. Gebelik döneminden doğum sonu döneme kadar geçen süreçte kadında yaşanan fizyolojik değişimler, eş, aile ve sosyal çevre ile yaşadığı değişimlerde göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü aile, kültür, din, çevre, ekonomik ve politik koşullar tüm bu süreçte etkin rol olmaktadır (Beydağ, 2007).

Puerperium, lohusalık dönemi, postnatal veya postpartum dönem olarak adlandırılan doğum

sonrası dönem, plasentanın doğumu ile başlayıp üreme organlarının gebelikten önceki haline gelene kadar geçen 6 haftalık (42 gün) süreyi kapsamaktadır (Ekşi, 2019; Ümran Küçükgöz Güleç, 2014). Doğum sonu dönemde özellikle ilk on gün anne ve bebek izleminin daha yakından takip edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda postpartum dönemin amacı anne sağlığının sürdürülmesi, ebeveynlik becerilerinin kazandırılması ve emzirme döneminde destek olunmasıdır (Aslan, 2015). Puerperium dönemde anne ve bebek ile ilgili sorunlar özellikle ilk on gün içerisinde ortaya çıktığı için kadınların yeni durumlarla baş edebilmeleri ve yeni rollere adaptasyonu için evde bakım hizmetlerinin payı büyüktür (Milani et al., 2017).

Hastaneden taburcu olan hastalar için evde sağlık hizmetinin verilmesi, gelişmiş bakım biçimlerinden biridir (Ligita, 2017). Puerperium dönemde evde bakımın ve ziyaretlerin yapılması dünyada olduğu gibi ülkemizde de önerilmekte ve uygulanmaktadır. Özellikle postpartum dönemde annenin ve bebeğin ilk günlerdeki izlemi anne-bebek sağlığının korunması, geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir (İnam, Ümran Yeşiltepe Oskay, 2020). Türkiye 2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması verilerine göre Türkiye’de doğum sonrası kadınların %79’u, yenidoğanların %68’inin postpartum ilk iki gün bakım aldığı bildirilmiştir (TNSA, 2019). Her yıl dünya genelinde beş yüz bin kadın, gebelik ve doğum komplikasyonları nedeniyle ölmektedir. Anne- bebek ölümlerinin 2/3’ ü puerperium dönemin ilk iki gününde görülmektedir. Doğum öncesi ve sonu dönem bakım standartlarının arttırıldığı durumlarda ise bu oranlar neonatal bebek ölüm hızı %36- 67, anne ölüm hızı ise %15 düşmektedir (Özdemir & Karaçalı, 2019).

Postpartum dönem ile birlikte bebek bakımı, güvenli çevrenin oluşturulması, iletişim becerilerinin güçlendirilmesi, anne- babanın yeni rollerine adaptasyonu, problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Kadınların çoğu gebelik dönemi süresince ve sonrasında ortaya çıkan değişikliklere (fiziksel, psikolojik ve sosyal) uyum sağlayabilmektedir.

Ancak uyum sağlayamayan kadınlarda da birbirinden farklı duygusal problemler gelişebilmektedir. Kadının doğum sonu dönemde sosyal destek alması, annelik rolünde yeterlilik duygusunu arttırmakta, postpartum hüznün riskini azaltmakta ve yenidoğan sağlığını olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin bir kadının annelik rolünü kazanması doğumu takip eden 3- 10 ay arasında gerçekleşmektedir. Canlı doğum sayısı, eğitim seviyesi, çalışma durumu ve sosyal desteklerinin varlığı puerperium döneminde annelik rolünü kabul sürecini etkiler (Beydağ, 2007). Bu sürecin daha rahat atlatılabilmesi ve değişen rollere (bakım verici rol, annelik rolü, karar verici rolü, rahatlatıcı rolü, çalışma hayatına devamı gibi) adaptasyonu için evde bakım hizmetleri ve evde bakım profesyonellerinin önemi ön plana çıkmaktadır (Özel et al., 2021; Toprak et al., 2017; Yılmaz Esencan & Şimşek, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak doğum sonu dönem, dönemsel özellikleri sebebiyle kadın ve bebek için kilit rol oynayan bir dönemdir. Kadın annelik ve değişen diğer rollerine (bakım verici rol, annelik rolü, karar verici rolü, rahatlatıcı rolü, çalışma hayatına devamı gibi) adaptasyonunda desteğe ihtiyaç duyabilmektedir. Evde bakım hizmetlerinin bu aşamada primer rol alarak, gerekli bakım ve desteği vermesi hem kadının rollerine adaptasyonunda hem de sağlıklı bebek gelişimi için oldukça önemlidir.

Gebelik, postpartum dönem ve yenidoğan bakımı ile ilgili toplumsal eğitimlerin artırılması; evde bakım standartlarının- çalışanlarının rol ve haklarının iyileştirilmesi; doğum sonu dönemde, kadına eklenen yeni rollere adaptasyon ile ilgili uygulamalı bilimsel çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Aslan, E. (2015). Normal Lohusalık Süreci ve Bakım. In N. K. Beji (Ed.), *Kadın Sağlığı ve Hastalıkları* (1. Basım, p. 356). Nobel Tıp Kitapevi.

Beydağ, K. D. (2007). Doğum Sonu Dönemde Anneliğe Uyum ve Hemşirenin Rolü. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 479–484. www.korhek.org

Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren Anne- Baba*. Remzi Kitapevi.

Ekşi, Z. (2019). Doğum Sonu Dönem. In H. A. ÖZKAN (Ed.), *Hemşirelik ve Ebelik İçin Kadın Sağlığı ve Hastalıkları* (pp. 493–534).

İnam, Ümran Yeşiltepe Oskay, Ö. (2020). Doğum Sonu Dönemde Evde Bakım ve Perinatoloji Hemşiresinin Gelişen Rollerini. *Journal of Health Services and Education*, 4(2), 32–38. <https://doi.org/10.29228/JOHSE.1>

Ligita, T. (2017). Home Care Nurses' Roles in Enhancing Quality of Nursing Care for Patients At Home: a Phenomenological Study. *Belitung Nursing Journal*, 3(4), 345–351. <https://doi.org/10.33546/bnj.90>

Luis, J., & Pascual, G. (2016). *and the postpartum period Sexuality and pregnancy : the sexual role assigned to women during pregnancy and the postpartum period Gonzalo Melgar de Corral. December.*

Milani, H., Amiri, P., Mohseny, M., Abadi, A., Vaziri, S., & Vejdani, M. (2017). Postpartum home care and its effects on mothers' health: A clinical trial. *Journal of Research in Medical Sciences*, 22(1), 96. https://doi.org/10.4103/jrms.JRMS_319_17

Özdemir, R., & Karaçalı, M. (2019). Karabük ili Safranbolu ilçesinde doğum sonu bakım hizmetlerinin kapsamı ve hizmet kullanımının belirleyicileri. *Ege Tıp Dergisi*, 351–362. <https://doi.org/10.19161/etd.661130>

Özel, F. S., Söylevi, S., Yılmaz, Ş., & Akman, G. (2021). Toplumsal Cinsiyetin Gebelik, Doğum Ve Doğum Sonu Dönemde Kadın Sağlığına Etkisi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. <https://doi.org/10.47115/jsbs.971559>

TNSA. (2019). *2018 Nüfus ve Sağlık Araştırması, Temel Bulgular*. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/20>. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/2018_TNSA_Ozet_Rapor.pdf Son erişim: 27.11.2019

Toprak, F. Ü., Turan, Z., & Erenel, A. Ş. (2017). Doğum Sonu Erken Dönem Hemşirelik Uygulamalarında Güncel Yaklaşımlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 96–103.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gumussagbil/issue/32272/359566>

Ümran Küçüköz Güleç. (2014). Puerperium. In C. Demir & Ü. K. Güleç (Eds.), *Eylem & Doğum* (6. Baskı, p. 706). Akademisyen Tıp Kitapevi.

Yavuzer, H. (2014). *Ana- Baba ve Çocuk*. Remzi Kitapevi.

Yılmaz Esencan, T., & Şimşek, Ç. (2017). Doğum Sonu Dönemde Hemşirelik Bakımı. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 48(4). <https://doi.org/10.16948/zktipb.267263>